

Wojciech Mroczka

Granica między Lipnicą a Dzikowcem w świetle „Metryki Józefińskiej”

Rocznik Kolbuszowski 10, 153-164

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Granica między Lipnicą a Dzikowcem w świetle „Metryki Józefińskiej”¹

Dzikowiec i Lipnica to sąsiadujące od wieków wioski, które położone są w dzikowieckiej gminie, a początki ich dziejów sięgają pierwszej połowy XVI w.² Natomiast zgodnie z zasadami prawa niemieckiego zostały założone później. Lipnicę lokowano w 1559 r.³, a Dzikowiec w 1566 r.⁴ Dokładny opis granicy między tymi dwoma wioskami mamy zamieszczony przy opisie wsi Dzikowiec⁵. Został on sporządzony 30 sierpnia 1787 r.⁶ Granica rozpoczynała się od trzech kopców, które znajdowały się pod lasem rozciągającym się

¹ W literaturze historycznej nazwą „Metryka Józefińska” jest określany zbiór dokumentów dotyczących przede wszystkim spraw gospodarczych i podatkowych poszczególnych miejscowości Galicji sporządzony w latach 1785-1788. Należą do niego również dokumenty reformy urabialnej z 1789 r. Metryka znajduje się w Centralnym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie.

² W. Mrocza, *Lipnica – wieś królewska, lasowiacka, moja ziemia rodzinna*, Kolbuszowa 1997, s. 14-15; tenże, *Procesy osadnicze na terenie wsi Dzikowiec do końca XVIII w.*, w: *Dzikowiec 1566-2009*, red. W. Mrocza, Dzikowiec 2006, s. 69-77; tenże, *Początki dziejów wsi Lipnica i jej nazwa*, „Przegląd Kolbuszowski”, 1994, nr 34, s. 10; 1994, nr 35, s. 10; M. Piórek, *Szkice do dziejów Dzikowca i okolic*, Kolbuszowa 1995, s. 29-40; tenże, *Proces osadnictwa w południowo-zachodniej części Puszczy Sandomierskiej od XV-XVIII wieku (okolice Kolbuszowej)*, „Rocznik Kolbuszowski”, 2005, nr 8, s. 13-40; W. Wittig i S. Dziadulewicz, *Nieznana szlachta Polska i jej herby*, Kraków 1908, s. 231.

³ *Lustracja województwa sandomierskiego 1564-1566*, red. W. Ochmański, Wrocław-Warszawa-Kraków 1963, s.137.

⁴ Archiwum Urzędu Gminy Dzikowiec (dalej AUGDz), Kopia dokumentu lokacyjnego wsi Dzikowiec w przekładzie J. Pigionia.

⁵ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec Państwa Kameralnego w kluczu Raniżowskim z 1787 r., w: *Metryka Józefińska* nr 219 (mikrofilm).

⁶ Tamże.

na granicy wsi Lipnica i Kopcie, określanym wówczas nazwą Kaćiny. Ten fragment lipnickiego boru nie ma obecnie odrębnej nazwy⁷.

Te trzy kopce były zwane narożnymi i usypane zostały nad potokiem Werynia na styku granic trzech wsi: Kopci, Dzikowca i Lipnicy. Pierwszy z nich, ten od strony północnej, należał do Kopci. Drugi usytuowany na południe do Dzikowca, a trzeci, który znajdował się na wschód od tych dwóch wcześniej wymienionych, leżał na gruncie Lipnicy. Potok Werynia to rzeczka występująca dziś pod nazwą Olszynka. Zwana jest też przez niektórych Zagrodą. Ma ona swoje źródła na weryńskich polach i przepływa przez Dzikowiec oraz zachodnie krańce Lipnicy⁸.

Cała granica między tymi dwoma wsiami biegła w kierunku południowo-wschodnim, a jej długość wynosiła ponad 8 km. Poszczególne jej części były oznaczone kopcami, które posiadały numerację od 109 do 160. Kolejne odcinki linii granicznej miały różną długość, podaną w sażniach⁹. Najdłuższy z nich liczył 210, a najkrótszy tylko 13 sażni. Linia graniczna często zmieniała kierunek i dlatego oznakowano ją aż 51 kopcami granicznymi, których miejsca lokalizacji zostały w większości przypadków opisane. A oto przebieg tej granicy.

Pierwszy jej odcinek miał kierunek wschodni i rozpoczynał się od wymienionych wyżej kopców narożnych. Jego długość to 140 sażni. Oddzielał on łąki należące do wsi Dzikowiec od pastwisk gromadzkich wsi Lipnica. W opisie zaznaczono, że pastwiska te były kiedyś własnością wsi Dzikowiec, ale brak jest informacji, w jakich okolicznościach i kiedy zostały one przyłączone do Lipnicy. Ta część granicy kończyła się na kopcu oznaczonym nr 109, który znajdował się nad wymienionym wcześniej potokiem.

Drugi odcinek granicy, zawarty między kopcami 109 i 110, przebiegał wzdłuż rzeczki Werynia. Liczył 115 sażni. Trzeci fragment linii granicznej był krótszy, gdyż jego długość to 80 sażni i kończył się na kopcu mającym nr 111. Następny miał długość 130 sażni i zamykał go kopic nr 112. Znana jest jego dokładna lokalizacja. Otóż znajdował się on pomiędzy polem Franciszka Kwaśnika z Lipnicy, a łąką Floriana Zuby z Dzikowca. Dzięki zapisom w Metryce Józefińskiej wiemy, że dom tego lipnickiego gospodarza

⁷ Taką informację przekazał autorowi pan Mariusz Mazur, leśniczy leśnictwa Lipnica-Wątok.

⁸ W. Mroczyński, *Kilka uwag o początkach procesów osadniczych na terenie Weryni i Kolbuszowej*, „Ziemia Kolbuszowska” (dalej ZK), 2003, nr 4, s. 16-17.

⁹ Dawna jednostka długości równa rozpiętości rozstawionych ramion. 1 sażeń miał 1,7-2,14 m (w Polsce 1,728-1,789 m), zob. *Encyklopedia Popularna PWN*, Warszawa 1982, s. 694.

był oznaczony wówczas numerem 210¹⁰. Natomiast Florian Zuba z Dzikowca mieszkał pod numerem 145¹¹. Dalej granica ciągnęła się pomiędzy polem tegoż Franciszka Kwaśnika i łąką Szymona Tylutkięgo, zamieszkałego w Dzikowcu pod numerem 147¹². Warto zaznaczyć, że Franciszek Kwaśnik to jeden z ważniejszych ówczesnych lipnickich gospodarzy, chociaż należy sądzić, że ta jego pozycja nie wynikała z wielkości gospodarstwa, gdyż liczyło ono tylko około 10 morgów gruntu. Były jednak widocznie inne powody, które zadecydowały, że dostąpił on zaszczytu pełnienia urzędu przysiężnego wsi i jego nazwisko jest odnotowane pod opisem jej granic¹³.

Piąty odcinek granicy był bardzo krótki, miał tylko 27 sążni i kończył się na kopcu nr 113. Taką samą długość miał następny jej fragment, który zamykał kopiec nr 114. Znajdował się on pomiędzy łąkami Walentego Zdebia z Lipnicy, którego dom był oznaczony numerem 211 i Walentego Paluszka z Dzikowca. Jako ciekawostkę można podać, że kolejne pokolenia Zdebiów mieszkają do tej pory na tym samym placu, gdzie w 1787 r. żył ich przodek¹⁴. Natomiast przy Walentym Paluszku zapisano, że siedzi [mieszka – W. M.] w Lipnicy¹⁵.

Granica, począwszy od kopców narożnych aż do kopca nr 114, biegła na wschód. Dopiero od tego miejsca skręcała na południe i przebiegała między łąkami należącymi do Walentego Paluszka z Dzikowca i wdowy po Janie Puku z Lipnicy zamieszkałej pod numerem 209¹⁶. Ten odcinek granicy miał długość 70 sążni i kończył się na kopcu nr 115. Następny liczył 90 sążni i rozdzielał pola gospodarzy tych sąsiadujących ze sobą wsi. Dochodził on do kopca nr 116, który został usypany pomiędzy polami Adama Puka z Lipnicy i Walentego Paluszka z Dzikowca. Dalej linia graniczna nadal biegła w kierunku południowym, gdzie w odległości 84 sążni został usypany kolejny kopiec nr 117. Znajdował się on między gruntami należącymi do Franciszka Kozaka z Lipnicy i Walentego Paluszka z Dzikowca. Następnie granica ciągnęła się wzdłuż pola tego dzikowieckiego gospodarza i dochodziła do ówczesnej drogi

¹⁰ Pomiar wsi Lipnica w Państwie Kameralnym Sandomierskim w Kluczu Raniżowskim z 1787 r., w: Metryka Józefińska, Nr 222 (mikrofilm), zbiory autora.

¹¹ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

¹² Tamże.

¹³ Pomiar wsi Lipnica.

¹⁴ W. Mroczka, *Skąd nasz ród. Zarys dziejów 51 lipnickich rodów*, Lipnica 2004, s. 441.

¹⁵ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

¹⁶ Pomiar wsi Lipnica.

biegnącej z Kopci do Dzikowca, przy której w odległości 93 sążni od poprzedniego kopca ustanowiono kolejny o numerze 118. Granica od kopca nr 113 do tego oznaczonego nr 118 na znacznej długości, bo liczącej 364 sążni, to jest prawie 640 m, przebiegała wzdłuż pola Walentego Paluszka. Wynika więc z tego, że jego grunty ciągnęły się wzdłuż granicy tych dwóch wsi. Kolejny odcinek linii granicznej miał 100 sążni i kończył się pod polem Mateusza Deptucha, lipnickiego gospodarza zamieszkałego w domu o numerze 197¹⁷. Tam też został usypany kopiec nr 119.

W opisie granicy lokalizacja kolejnych kopców, tj. nr 120 i 121, nie została określona. Zapisano tylko, że ten z numerem 120 był oddalony od poprzedniego o 70 sążni, a następny znajdował się w odległości zaledwie 13 sążni. Był to najkrótszy odcinek linii granicznej. Następny kopiec (nr 122) zamykał kolejny fragment granicy o długości 98 sążni. Umieszczono go przy drodze prowadzącej z Cmolasu do Lipnicy, na polu lipnickiego gospodarza Macieja Zuby. Dalej granica biegła na wschód wzdłuż tej drogi, gdzie w odległości 130 sążni usypano kolejny kopiec o numerze 123. Znajdował się on pod polem wymienianego już wcześniej gospodarza z Lipnicy Mateusza Deptucha.

Kolejne odcinki graniczne były krótkie i przebiegały między polami Macieja Zuby, zamieszkałego w Lipnicy pod numerem 198¹⁸ i Walka Małodobrego z Dzikowca, którego gospodarstwo posiadało numer 155¹⁹. Kopiec nr 124 znajdował się w odległości 30 sążni od poprzedniego. Również kolejny znak graniczny nr 125 został posadowiony w niedalekiej odległości, bo tylko 35 sążni i leżał między polami wyżej wymienionych włościan. Tak było również w przypadku kopca nr 126. W opisie granicznym brak jest informacji, w jakiej odległości od poprzedniego kopca został on usypany. Należy jednak sądzić, że była ona niewielka. Granica bardzo często zmieniała tu kierunek, stąd znaki graniczne były położone bardzo blisko siebie. Także kopiec nr 127 znajdował się w pobliżu. Ten odcinek granicy miał tylko 20 sążni i zamykający go kopiec usypano przed polem Grzegorza Płazy z Dzikowca. Od niego granica ciągnęła się w kierunku wschodnim. Przebiegała przez pastwisko i dochodziła w pobliże zabudowań wspomnianego już Mateusza Deptucha, gdzie w odległości 100 sążni od kopca nr 127 został usypany następny. Stąd granica skręcała w kierunku południowym. Pierwszy jej odcinek miał 140 sążni i kończył się na kopcu nr 129. Tutaj linia graniczna przebiegała między łąkami

---

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

sąsiadujących ze sobą wsi, a kolejny znak graniczny o numerze 130 ustanowiono w odległości 98 sążni. Znajdował się on na łące dzikowieckiego gospodarza Grzegorza Płazy. Od tego znaku granica znowu przybrała kierunek wschodni, ale tylko na długości 90 sążni. Ten odcinek kończył się na kopcu nr 131, który został usypany na dawnej łące dworskiej, przejętej przez kolonistów niemieckich. Tu znowu granica skręcała na południe i rozdzielała łąki kolonistów od łąk lipnickich gospodarzy. W odległości 107 sążni położony był kolejny kopiec o numerze 132. Następny znak graniczny, który miał nr 133, znajdował się w odległości 86 sążni. Ulokowano go na łące Marcina Puka z Lipnicy, którego nazwisko zostało zapisane jako Puczka.

Dalej mamy fragment linii granicznej składający się z trzech odcinków, ale brak jest informacji o lokalizacji kopców granicznych. Zapisano tylko, że kopiec o numerze 134 usypano w odległości 84 sążni. Następny, nr 135, znajdował się bardzo blisko, bo od poprzedniego dzieliła go odległość tylko 30 sążni. Kolejny, mający nr 136, był już bardziej oddalony, bo dzieliła go odległość 100 sążni. Następny odcinek granicy był najdłuższy, mierzył aż 210 sążni. Oddzielał on łąki kolonistów niemieckich z Dzikowca od pól lipnickich gospodarzy. Jego znaczna długość wynikała zapewne z tego, że linia graniczna była tu prosta i nie było potrzeby jej częstego oznakowania. Ta część granicy kończyła się na kopcu nr 137, który znajdował się pomiędzy łąkami należącymi do kolonisty niemieckiego i Wojciecha Szczęcha zamieszkałego w Lipnicy w domu o numerze 46. Kopiec usytuowano tuż przy drodze prowadzącej z Dzikowca do Lipnicy. Ten trakt drożny łączący dwie wspomniane wioski miał taki sam przebieg jak i dzisiaj, co jednoznacznie potwierdza mapa Miega²⁰. Następny kopiec posiadający nr 138 znajdował się w odległości 95 sążni. Posadowiono go między polem Marcina Szczęcha, zamieszkałego w Lipnicy pod nr 49²¹, a gruntami kolonisty niemieckiego z Dzikowca. Lokalizacja kolejnych trzech kopców granicznych o numerach: 139, 140, 141 nie jest dokładnie określona. Podano tylko odległości, jakie były między nimi. Wynosiły one: 100, 70 i 90 sążni.

W odległości kolejnych 90 sążni był położony następny kopiec o numerze 142. Znajdował się on na gruncie kolonisty niemieckiego, przy drodze prowadzącej na pola lipnickie ze wsi niemieckiej. Droga ta powstała dopiero wtedy, kiedy to założono w Dzikowcu kolonię niemiecką. Ponieważ koloniści otrzymali

---

²⁰ AUGDz, Kopia Mapy Fridricha von Miega *Galizjen das Lodomerien 1779-1782* (dalej Mieg).

²¹ Pomiar wsi Lipnica.

również grunta na terenie Lipnicy, które należały wcześniej do wójtostwa lipnickiego, musieli mieć możliwość dojazdu do nich. Powstał wówczas ten trakt drożny, który dzisiaj przez lipniczan jest nazywany „Starym Gościńcem”. Na pewno nie było go wcześniej, bo nie jest zaznaczony na mapie Miega. Obszar lipnickich gruntów, które zostały nadane kolonistom z Wildenthalu, to 180 morgów i 1441 sążni²².

Kolejne kopce graniczne były usypane również między polami lipnickich gospodarzy i kolonistów niemieckich. I tak kopiec nr 143 był oddalony od poprzedniego o 46 sążni. W tym miejscu granica skręcała na wschód i po przejściu 110 sążni został usypany kopiec nr 144. Następny leżał w odległości 140 sążni. Idąc dalej w kierunku wschodnim, ustanowiono kolejny znak graniczny nr 146. Nie mamy jednak podanej długości tego odcinka granicy, ani lokalizacji kopca, który go zamykał. Podobnie jest przy następnym kopcu o numerze 147. Wiemy jedynie, iż był oddalony od poprzedniego o 90 sążni. Brak jest jednak opisu jego umiejscowienia. Możemy domniemywać, że znajdował się on na granicznej miedzy, rozdzielającej pola tych dwóch wsi. Do takiego sądu upoważnia nas opis kolejnego odcinka linii granicznej, gdzie odnotowano, że granica biegła tą samą miedzą, na której między polami Jędrzeja Drapały z Lipnicy i Jana Ślusarczyka z Dzikowca usypano kopiec nr 148²³. Znajdował się on w odległości 100 sążni od kopca nr 147. Wspomniany Jędrzej Drapała mieszkał w Lipnicy pod numerem 157²⁴. Natomiast gospodarstwo Jana Ślusarczyka z Dzikowca było oznaczone numerem 11 i znajdowało się w tej części wsi, która dzisiaj jest określana nazwą „Zadworze”, a przy sporządzaniu Metryki Józefińskiej tę część Dzikowca nazywano „Góra”²⁵.

Analizując opis granicy od kopca 130 do 147, możemy stwierdzić, że pola lipniczan graniczyły z gruntami kolonistów niemieckich z Dzikowca. Na podkreślenie zasługuje fakt, że gospodarze lipnicy i dzikowieccy, na polach których usypano kopce graniczne, są wymienieni z imienia i nazwiska. Natomiast brak jest tej informacji, jeżeli chodzi o kolonistów. Mamy tu tylko ogólny zapis mówiący o polu lub łące dworskiej trzymanej przez kolonistów niemieckich. W księdze pomiaru z 1787 r. dotyczącej Dzikowca nie występuje też nazwa kolonii Wildenthal. Jest tylko informacja o niemieckich kolonistach, którzy gospodarują

²² Pomiar wsi Lipnica.

²³ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

²⁴ Pomiar wsi Lipnica.

²⁵ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

na pańskich gruntach. Można więc domniemywać, że komisji granicznej składającej się z wójtów, ich zastępców, przysiężnych oraz urzędników kameralnych nie były znane miana kolonistów. Zapewne nie funkcjonowała jeszcze w powszechnym obiegu niemiecka nazwa kolonii. Zresztą trudno przypuszczać, aby było wtedy inaczej, gdyż koloniści przybyli do Dzikowca w 1783 r.²⁶, a opis granicy był dokonywany cztery lata później. Trudno oczekiwać, by nowi osadnicy, mimo tego, iż byli katolikami, zdołali w tak krótkim czasie nawiązać bliższe kontakty z polskimi rodzinami z Dzikowca czy Lipnicy. Od miejscowej ludności oddzielała ich przede wszystkim bariera językowa oraz inna kultura, zwyczaje, obyczaje. Nic więc dziwnego, że te obco brzmiące nazwiska nie były znane komisarzom granicznym, którzy mimo, że stanowili elitę ówczesnej Lipnicy i Dzikowca, byli jednak chłopami nie znającymi sztuki pisania i czytania. Posługiwali się słownictwem będącym w powszechnym obiegu. Dlatego też w opisie granicy nazwiska poszczególnych kolonistów są zastąpione ogólną nazwą „kolonista niemiecki”, a zamiast nazwy Wildenthal mamy określenie „niemiecka wieś”.

Od kopca nr 148 granica na dość długim odcinku biegła wzdłuż pola wymienionego wyżej dzikowieckiego gospodarza Jana Ślusarczyka. Usypane zostały przy jego gruncie kolejne kopce. Kopiec nr 149 znajdował się pomiędzy jego polem, a gruntem Wawrzyńca Nowaka z Lipnicy. Był on oddalony od poprzedniego o 100 sążni. Dalej na wschód od niego o 110 sążni usypano kolejny, oznaczony numerem 150. Odnotowano, że znajdował się on na łące lipnickiej trzymanej przez kolonistę. Wynika z tego, że łąka ta była położona na granicy pól dawnego folwarku wójtowskiego w Lipnicy, którego grunta zostały przekazane na rzecz kolonistów z Wildenthalu. Od tego znaku granicznego granica nadal biegła na wschód, wzdłuż pola Jana Ślusarczyka, gdzie po przejściu 120 sążni usypano kolejny kopiec nr 151. Również kolejne dwa odcinki granicy, kończące się na kopcach nr 152 i 153, biegły w kierunku wschodnim. Pierwszy z nich miał 90 sążni długości i kończył się na kopcu znajdującym się na łące Katarzyny Tęczyny, zamieszkałej w Lipnicy pod nr 143²⁷. Drugi odcinek był takiej samej wielkości,

---

²⁶ H. Lepucki, *Działalność kolonizacyjna Marii Teresy i Józefa II w Galicji 1772-1790*, Lwów 1938, s. 272; W. Mroczka, *Procesy osadnicze*, s. 86-89, M. Piórek, *Z dziejów kolonii niemieckich w Puszczy Sandomierskiej (XVIII-XX w.)*, „Rocznik Kolbuszowski”, 1987, nr 2, s. 45-63; tenże, *Wildenthal (Nowy Dzikowiec) – była kolonia austriacko-niemiecka w latach 1783-2000*, w: *Dzikowiec 1566-2006*, s. 97-140.

²⁷ Pomiar wsi Lipnica.

a zamykający go kopiec usypano na gruncie Jana Tyburczego z Lipnicy.

Przy kopcu nr 153 granica skręcała na południe i po przejściu 125 sążni, przed polem Wojciecha Soleckiego zamieszkałego w Dzikowcu nr 19, usypano kopiec nr 154²⁸. Idąc dalej na południe, w odległości 100 sążni, przed polem Józefa Krzyżanowskiego – wójta wsi Lipnica – usypano kopiec nr 155²⁹. Granica nadal biegła w kierunku południowym i w odległości 110 sążni, przed polem Wawrzyńca Szczęcha z Lipnicy, znajdował się kopiec nr 156. To gospodarstwo należało do Jana i Wawrzyńca Szczęchów i jego obszar to prawie 10 morgów. Czy ci gospodarze byli braćmi, nie wiemy, ale mamy informację, że nie posiadali domu. W metryce zapisano: „Oba chałupy nie mają”³⁰.

Kopiec graniczny znajdujący się przed polem Szczęchów był położony tuż przy drodze prowadzącej z Dzikowca do Raniżowa. Należy zaznaczyć, że ten ówczesny gościniec nie przebiegał tak, jak obecna droga wojewódzka Mielec – Leżajsk. Mapa Miega wskazuje jednoznacznie, że wtedy ten trakt drożny był przesunięty około 200 m na południe. To wzdłuż niego, na odcinku 60 sążni w kierunku wschodnim, biegła granica między Dzikowcem i Lipnicą. Ten krótki odcinek graniczny kończył się na kopcu nr 157, który został usypany przy polu Walentego Mitka. Tu linia graniczna znowu przybierała kierunek południowy. W odległości 80 sążni był położony kopiec nr 158. Znajdował się on na łące Franciszka Grądzkiego, zamieszkałego w Lipnicy pod nr 113³¹. Oddzielał pole tego lipnickiego gospodarza od gruntów należących do Grzegorza Mroczyńskiego, przysiężnego wsi Dzikowiec³². Od tego miejsca granica biegła nadal na południe. W odległości 118 sążni został przed polem Józefa Kaznochy z Dzikowca usypany następny kopiec, który otrzymał numer 159. Stąd rozpoczynał się ostatni odcinek granicy, który miał 114 sążni i kończył się pod lasem Zembrza. Tam też usypano dwa kopce narożne. Zachodni z tych kopców należał do Dzikowca, a wschodni, oznaczony numerem 160, do Lipnicy. Na nim kończyła się granica między tymi dwoma wsiami.

Warto podkreślić, że przy opisie omawianej granicy ani raz nie spotkamy się z tzw. kontrowersją to jest spornym terytorium, do którego pretensje rościłyby sobie obydwie wioski. Tymczasem z takimi sporami granicznymi spotykamy się przy opisie granic

²⁸ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

²⁹ Pomiar wsi Lipnica.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

³² AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

Dzikowca od strony Weryni oraz Mechowca³³. Być może ta bezkonfliktowość wynikała z tego, że granica przebiegała między polami poszczególnych gospodarzy, których kolejne pokolenia dbały o to, aby ich stan posiadania nie był naruszony. Wszystko tu było ustalone od wieków. Każdy znał swoją drogę czy miedzę graniczną i dobrze wiedział, gdzie kończy się jego pole. Również na tych odcinkach granicy, gdzie przebiegała ona wzdłuż rzeki czy traktu drożnego, wszystko było jasne, bo tu linia graniczna była tym bardziej jednoznaczna dla zainteresowanych stron. Nie można zapominać i o tym, że tak Dzikowiec jak i Lipnica były wioskami królewskimi. Nie występowały tu kwestie sporne o granice, tak jak to dość często bywało za czasów I Rzeczypospolitej między dobrami prywatnymi, a królewskimi³⁴.

Opis granicy między Dzikowcem a Lipnicą został podpisany przez delegata o nazwisku Jaczbowski, który reprezentował kancelarię kameralną Swoj podpis pod tym dokumentem złożył także leśniczy rewiru raniżowskiego – Sętkowski. Natomiast graniczne wsie, tj. Dzikowiec i Lipnicę, reprezentowali: ze strony Dzikowca Mikołaj Stykowski – wójt oraz przysiężni: Stanisław Zuba, Marcin Zięba, Wojciech Czuba, Szymon Olejarz i Grzegorz Mrocza. Przedstawicielami Lipnicy byli: Józef Krzyżanowski – wójt oraz przysiężni: Kacper Nowak, Wojciech Paluszek, Mikołaj Brzuszek, Jędrzej Tęcza i Franciszek Kwaśnik.

Na uwagę zasługuje fakt, że ówczesni wójtowie tych graniczących ze sobą wsi byli ludźmi bardzo majątymi. Józef Krzyżanowski, wójt Lipnicy, posiadał trzy bardzo duże gospodarstwa. Dwa w Lipnicy, które miały łącznie ponad 60 morgów ziemi i jedno w Dzikowcu liczące około 30 morgów³⁵. Zmarł on 10 marca 1804 r., w wieku 74 lat³⁶. Wynika z tego, że gdy sporządzano Metrykę Józefińską w 1787 r., był 57-letnim mężczyzną. Można sądzić, że należał do stanu szlacheckiego, gdyż jego kondycja społeczna w metrykach parafialnych jest określana słowami „Generosus Dominus”³⁷ (Szlachetnie urodzony Pan). Również wójt Dzikowca Mikołaj Stykowski był zamożnym człowiekiem. Jego gospodarstwo

---

³³ Tamże.

³⁴ W. Mrocza, *Lipnica – wieś królewska*, s. 17

³⁵ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec, Pomiar wsi Lipnica; W. Mrocza, *Wójtowie na ziemi dzikowieckiej u schyłku XVIII w.*, ZK, 2002, nr 9, s. 14.

³⁶ Archiwum Parafii Lipnica, Liber Mortuorum pro pago Lipnica (1802-1846), s. 5.

³⁷ Tamże.

znajdujące się w części wsi zwanej Górą i miało ponad 17 morgów gruntu³⁸.

Ten zachowany opis granicy między Dzikowcem, a Lipnicą sprzed ponad 220 lat upoważnia nas do stwierdzenia, że nie funkcjonowała jeszcze wtedy nazwa niemieckiej kolonii Wildenthal. Zresztą nie upowszechniła się ona nigdy wśród społeczeństwa Lipnicy i Dzikowca. Częściej w powszechnym użyciu było określenie „niemiecka wieś”. Jednak z tą obco brzmiącą nazwą spotkamy się coraz częściej na początku XIX w., tak w dokumentach administracji świeckiej, jak i kościelnej. Podobnie będzie i z nazwiskami kolonistów z Wildenthalu. Tak jak w Metryce Józefińskiej żaden z nich nie został wymieniony z imienia i nazwiska, to w Metryce Franciszkańskiej z 1820 r. będą już wszyscy tak odnotowani. Jeszcze wcześniej spotkamy się z takimi zapisami w aktach metrykalnych Dzikowca i Lipnicy, które zachowały się od 1802 r.

W opisie granicy nie spotkamy się również z nazwą osady Płazówka. Widocznie wyodrębniła się ona z terytorium Dzikowca później. Można tylko domniemywać, że wywodzi się ona od miana Płaza. Zapisy dotyczące opisu granicy potwierdzają, że jeden z gospodarzy dzikowieckich o tym nazwisku mieszkał w tej części wsi zwanej dzisiaj Płazówką. Nawet fragment linii granicznej przebiegał wzdłuż jego pola, na którym usypano kilka kopców granicznych³⁹.

Prezentowany opis granicy między Dzikowcem a Lipnicą potwierdza również, że przodkowie takich rodów lipnickich jak: Deptuchowie, Pukowie, Zdebiowie, Zubowie, mieszkający w części wsi zwanej Zagrody, gospodarzyli na tych samych gospodarstwach, co ich dzisiejsi następcy.

Warto podkreślić, że granica ta uległa zmianie dopiero w 1882 r., kiedy to 24 listopada Rada Gminy Lipnica podjęła uchwałę wyrażającą zgodę na przyłączenie części gruntów do gminy Wildenthal⁴⁰. Były to pola dawnego folwarku wójtowskiego w Lipnicy, który zostały nadane kolonistom niemieckim osiadłym w Dzikowcu w 1783 r. Ta uchwała lipnickiej rady była pozytywną odpowiedzią na starania gminy Wildenthal, która w tej sprawie odwoływała się aż do Sejmu⁴¹. Te zmiany zostały zaaprobowane również przez Radę Powiatową w Kolbuszowej, czego potwierdzeniem jest protokół z 28 grudnia 1882 r., w którym mamy taki zapis: „Zezwolić gminie Wildenthal na oddzielenie 200 morgów gruntu

³⁸ AUGDz, Pomiar wsi Dzikowiec.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Księga Protokołów Gminnej Rady Lipnica z lat 1871-1918, s. 14 (oryginał księgi w posiadaniu Józefa Nowaka zam. Lipnica 96).

⁴¹ Tamże.

z gminy lipnickiej i przydzielenie do obrębu gminy Wildenthal⁴². W wyniku tych decyzji w obrębie Wildenthalu znalazła się część obszaru Lipnicy, a granica między tymi wioskami na odcinku pól dawnego lipnickiego folwarku wójtowskiego podeszła prawie pod chaty lipnickich włościan. Kolejne straty terytorialne poniosła Lipnica po II wojnie światowej, kiedy to odłączono od niej osadę Osia Góra i przyłączono ją do Dzikowca⁴³.

The Boundary between Lipnica and Dzikowiec According to Józefińska Registers

The basic source material for writing this article is the description of the village, Dzikowiec from 1787, which is in the collection of the documents called *Józefińska Registers* kept in the Central Historical Archive in Lvov.

The boundary between Lipnica and Dzikowiec was then over 8 km long and was marked with 51 boundary mounds with the numbers from 109 to 160. It started nearby the forest called Kąciny, by the river, which then was called Werynia (now Olszynka), where three corner mounds were built. The boundary extended from south to east and its first stretch separated the meadows of Dzikowiec from the pastures belonging to Lipnica. The above mentioned river was its another stretch. Next, the boundary separated the Dzikowiec fields from the Lipnica ones and it further divided the manor lands, which already belonged to the German colonists, and the Lipnice fields. The next stretches of the boundary line separated the Lipnice fields from the land that belonged to those farmers from Dzikowiec who lived in the part of the village called "Góra za Droga". The last stretches of the boundary ran along the Lipnica fields, which were situated east of the former manor and bordered the fields of Dzikowiec from "Góra Dzikowca". In addition, the road which then ran from Dzikowiec to Raniżów formed one of the stretches of the boundary line. The boundary ended near the forest called Zembrza, where two mounds were built. One belonged to Dzikowiec, the other one to Lipnica.

Each of the stretches was marked with mounds which were numbered and their length was measured in fathoms. The report describing the boundary was signed by the representative of Austrian authorities, a forester from Raniżów and the representatives

⁴² Archiwum Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, Księga Protokołów Rady Powiatowej z lat 1867-1919, s.114.

⁴³ W. Mroczka, *Lipnica – wieś królewska*, s. 5.

of the local government from Dzikowiec and Lipnica. The changes in the boundary between the two villages were made in 1881, when the councilors of the Lipnica district acceded to Wildenthal village's request and incorporated the fields which used to be the Lipnica manor before they were given to the German colonists in 1783.